

Ключові слова: право власності, райони проведення антитерористичної операції, захист права власності, адміністративно-правові гарантії захисту права власності.

Резюме

Котормус Т. И. Состояние научной разработки проблемы административно-правовых гарантий защиты права собственности граждан Украины в районах проведения антитеррористической операции.

Статья посвящена анализу теоретико-правовых основ исследования и состояния научной разработки проблемы административно-правовых гарантий защиты права собственности граждан Украины в районах проведения антитеррористической операции. В статье систематизировано научную литературу, касающуюся обеспечения защиты права собственности граждан Украины в районах проведения антитеррористической операции, представлены особенности историко-правовых и теоретических и отраслевых правовых исследований в этой сфере.

Ключевые слова: право собственности, районы проведения антитеррористической операции, защита права собственности, административно-правовые гарантии защиты права собственности.

Summary

Kotormus T. State of scientific research of problems of the administrative-legal guarantees of protection of the property rights of Ukrainian citizens in the areas of anti-terrorist operation.

The article is devoted to analyze of the theoretical-legal principles of research of the state administrative problems of the administrative-legal guarantees of protection of the property rights of Ukrainian citizens in the areas of anti-terrorist operation. In the article is systematization of the scientific literature relating to administrative-legal guarantees of protection of the property rights of Ukrainian citizens in the areas of anti-terrorist operation, presentation of the features of historical, legal and theoretical legal research in this area.

Key words: ownership, area of anti-terrorist operations, protection of property rights, administrative-legal guarantees of protection of the property rights.

УДК 347.455

М. С. МУЛЯР

Мирослава Сергіївна Муляр, здобувач Київського університету права НАН України

ПРАВОВИЙ СТАТУС СПОЖИВАЧА ЗА ДОГОВОРОМ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУ В КОНТЕКСТІ НОВЕЛ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО СПОЖИВЧЕ КРЕДИТУВАННЯ»

У червні 2017 р. набрав чинності прийнятий 15 листопада 2016 р. Верховною Радою України Закон України «Про споживче кредитування»¹, що стало кроком на шляху реформування правового регулювання споживчого кредитування та виконання Україною зобов'язань² щодо імплементації Директиви 2008/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23 квітня 2008 р. про кредитні угоди для споживачів (далі – Директива 2008/48/ЄС). Відповідно до положень цього Закону змінився правовий статус споживача за договором споживчого кредиту.

Актуальність теми дослідження обумовлена насамперед тим, що внесені законодавчі зміни є найновішими та потребують аналізу. Окрім цього, зазначений нормативно-правовий акт принципово змінює правове регулювання правовідносин у процесі споживчого кредитування.

Мета статті полягає в дослідженні принципів змін у правовому регулюванні статусу споживача при споживчому кредитуванні в контексті прийняття Закону України «Про споживче кредитування» та з огляду на процес адаптації національного законодавства до законодавства ЄС.

Науково-теоретичним підґрунтям для проведення дослідження стали наукові праці В. В. Богдан, О. Ю. Черняк, Г. А. Осетинської, О. О. Старицької, В. Я. Погребняк, Л. І. Іванової, Л. Г. Рябо, Г. Б. Яновицької та інших науковців, які тією чи іншою мірою розглядали досліджувані у статті проблеми. Однак праці науковців були здійснені до внесення істотних змін до законодавства, що регулює правовідносини при споживчому кредитуванні.

Проблема правового статусу споживача у кредитних правовідносинах має пряме відношення до основних прав і обов'язків людини і громадянина, що відображено в Основному Законі держави. Так, відповідно до ст. 42 Конституції України держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю й безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів.

Закон України «Про захист прав споживачів», як зазначається в його преамбулі, регулює відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності, встановлює права споживачів, а також визначає механізм їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів³.

У цьому контексті звертає на себе увагу Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Степаненка Андрія Миколайовича щодо офіційного тлумачення положень

п. 22, 23 ст. 1, 23 ст. 11, частини восьмої 23 ст. 18, частини третьої ст. 22 Закону України «Про захист прав споживачів» у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої ст. 42 Конституції України (справа про захист прав споживачів кредитних послуг) від 10 листопада 2011 р., в якому визначається, що держава сприяє забезпеченню споживання населенням якісних товарів (робіт, послуг), зростанню добробуту громадян та загального рівня довіри в суспільстві. Разом із тим споживачу, як правило, об'єктивно бракує знань, необхідних для здійснення правильного вибору товарів (робіт, послуг) із запропонованих на ринку, а також для оцінки договорів щодо їх придбання, які нерідко мають вид формуляра або іншу стандартну форму (ч. 1 ст. 634 ЦК України). Отже, для споживача існує ризик помилково чи навіть унаслідок уведення його в оману придбати не потрібні йому кредитні послуги. Тому держава забезпечує особливий захист більш слабого суб'єкта економічних відносин, а також фактичну, а не формальну рівність сторін у цивільно-правових відносинах, шляхом визначення особливостей договірних правовідносин у сфері споживчого кредитування та обмеження дії принципу свободи цивільного договору. Це здійснюється через встановлення особливого порядку укладення цивільних договорів споживчого кредиту, їх оспорювання, контролю за змістом та розподілу відповідальності між сторонами договору. Тим самим держава одночасно забезпечує добросовісного продавця товарів (робіт, послуг) від можливих зловживань з боку споживачів⁴.

Отже, одним із основних і обов'язкових суб'єктів споживчих правовідносин є споживач, для якого держава встановлює спеціальний правовий статус, якого не можуть мати інші учасники таких правовідносин.

У світовій практиці, що відображено і в Законі України «Про захист прав споживачів», визначено невичерпний перелік основоположних прав споживачів, що зазначені в міжнародно-правових актах, а саме: державний захист своїх прав; належна якість продукції та обслуговування; безпека продукції; необхідна, доступна, достовірна та своєчасна інформація про продукцію (послугу); заборона включення до договору зі споживачем несправедливих умов; заборона нечесної підприємницької практики; відшкодування шкоди, завданої дефектною чи фальсифікованою продукцією або продукцією неналежної якості; звернення до суду та інших уповноважених органів державної влади за захистом порушених прав; об'єднання в громадські організації споживачів.

На думку В. В. Богдан, спеціальний правовий статус споживача є необхідним як засіб посилення гарантій прав та подолання економічної й правової нерівності з підприємцем⁵.

На підставі загальнотеоретичного аналізу розуміння конструкції «спеціальний правовий статус» О. Ю. Черняк відносить правовий статус споживача до числа спеціальних правових статусів, що належать суб'єктам окремої соціальної групи, виділеної за такою ознакою, як їх особлива соціальна роль, обумовлена необхідністю їхнього спеціального захисту державою шляхом створення додаткових гарантій охорони прав і законних інтересів, викликана необхідністю усунення економічної нерівності контрагентів. На основі цього правовий статус споживача являє собою закріплений законодавством захист прав споживачів як особливе правове положення особи, що придбаває (або має намір придбати) або використовує продукцію винятково для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника⁶.

О. О. Старицька слушно зазначає, що законодавець наділяє споживача спеціальним правовим статусом, який визначає особливості правового становища споживача серед інших осіб, який наділяється спеціальною правою дієздатністю і специфічними додатковими правами. Споживач – суб'єкт приватного права, проте необхідність особливого захисту його прав передбачає широкий публічно-правовий вплив у цій сфері, що приводить до наділення споживача рядом публічно-правових можливостей, застосування публічно-правових засобів захисту його прав, створення системи державного й громадського захисту прав споживачів. Тим самим законодавець закріплює особливий правовий режим регулювання захисту прав споживачів, а спеціальний правовий статус споживача набуває комплексний характер, доповнюючи права всіх покупців і замовників специфічними правовими можливостями⁷.

Отже, викладене свідчить про те, що в юридичній доктрині правовий статус споживача належить до спеціального правового статусу, що обумовлений особливим економічним та правовим становищем споживача як суб'єкта цивільних правовідносин, який потребує спеціального захисту державою шляхом створення додаткових гарантій охорони прав і законних інтересів з метою усунення економічної нерівності у відносинах з суб'єктом господарської діяльності.

У своєму дисертаційному дослідженні О. Ю. Черняк досить вдало визначила основні ознаки споживача. Це особа, яка з метою задоволення особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних із підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника, придбаває, має на меті придбати або користуватися продукцією (товарами, роботами, послугами). Ці ознаки є визначальними для характеристики споживача як особливого суб'єкта цивільних правовідносин та обумовлює існування відповідного спеціального цивільно-правового статусу.

На увагу заслуговує той факт, що в Законі «Про споживче кредитування» та Законі «Про захист прав споживачів», положеннями якого раніше регулювалися правовідносини при споживчому кредитуванні, категорії «споживач» надається різне значення. Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів», споживач – фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника. Аналіз зазначеного правового визначення вказує, що «споживач» – це лише фізична особа, і метою використання нею товару (робіт, послуг) є особисті потреби, не пов'язані

з професійною діяльністю та можливістю отримати прибуток. Відповідно, передбачені Законом «Про захист прав споживачів» спеціальні права надаються тільки особам з визначеними вище ознаками.

На відміну від Закону України «Про захист прав споживачів», новий Закон «Про споживче кредитування» у п. 9 ч. 1 ст. 1 вводить нове визначення терміну «споживач», як фізичної особи, яка уклала або має намір укласти договір про споживчий кредит. Таким чином, новий Закон «Про споживче кредитування» виключає непрофесійний та неприбутковий характер діяльності споживача у кредитних правовідносинах, як основну ознаку категорії споживач. При цьому у праві ЄС, як і у Законі України «Про захист прав споживачів», під поняттям «споживач» розуміється фізична особа, що вступає у договірні відносини з метою, не пов'язаною з її комерційною, діловою, торгівельною або професійною діяльністю. Відповідно до норм європейського права споживачем є не будь-яка фізична особа, яка уклала або має намір укласти договір про споживчий кредит, а виключно фізична особа-отримувач кредитної послуги для потреб, не пов'язаних з отриманням прибутку. Таким чином, у праві ЄС підкреслюється непрофесійний та некомерційний характер діяльності споживача.

Визначення терміну «споживач», аналогічне до його дефініції у Законі України «Про захист прав споживачів», міститься у нормах багатьох Директив ЄС, зокрема: Директиві 93/13/ЄС щодо несправедливих умов споживчих договорів⁸, Директиві 2008/48/ЄС⁹, Директиві 2014/17/ЄС¹⁰, Директиві 2000/31/ЄС про деякі правові аспекти інформаційних послуг¹¹, наприклад, електронної комерції, на внутрішньому ринку, Директиві 2002/65/ЄС про дистанційний маркетинг споживчих фінансових послуг¹² тощо.

У преамбулі Директиви 2014/17/ЄС підкреслюється, що визначення споживача повинно включати в себе фізичних осіб, які діють за межами своєї торгової, підприємницької або професійної діяльності. Далі в документі говориться, що з метою забезпечення правової визначеності та однакової термінології основоположні визначення Директиви, включаючи визначення «споживач», повинні відповідати тим, які встановлені у Директиві 2008/48/ЄС. Тому держави-члени ЄС, при імplementації Директиви в національне законодавство, забезпечують системність у застосуванні та інтерпретації основоположних визначень і ключових понять. Зокрема, відповідно до ст. 3 Директиви 2008/48/ЄС, споживач – будь-яка фізична особа за договором споживчого кредиту, яка діє в цілях, що лежать за межами її торгової, підприємницької або професійної діяльності.

Аналіз вищевикладених законодавчих актів ЄС дає нам підстави вважати, що в праві ЄС основною ознакою категорії «споживач» є фізична особа, що діє в цілях, не пов'язаних з її професійною діяльністю та можливістю отримати прибуток. У зв'язку з цим виникає логічне питання: чому український законодавець, імplementуючи положення Директиви 2008/48/ЄС в українське законодавство, у Законі «Про споживче кредитування» встановив визначення поняття «споживач», яке відмінне від його визначення у зазначеній Директиві та Законі України «Про захист прав споживачів», яке цілком відповідає нормам європейського права?

Відповідь на зазначене питання ми знаходимо у ст. 2 Закону України «Про споживче кредитування», відповідно до якої метою цього Закону, серед іншого, є захист прав та законних інтересів споживачів і кредиторів.

Проте, відповідно до преамбули Директиви 2008/48/ЄС, положення якої український законодавець імplementує в Законі України «Про споживче кредитування», метою Директиви є посилення захисту прав та інтересів економічно слабшої та менш інформаційно обізнаної сторони договору споживчого кредиту – споживача.

З огляду на визначення мети Закону «Про споживче кредитування» стає зрозумілим, чому український законодавець замість того, щоб брати до уваги європейський досвід та юридично закріпити непрофесійний та неприбутковий характер діяльності споживача в кредитних правовідносинах, як основну ознаку категорії споживач, навпаки, нормативно виключає непрофесійний та неприбутковий характер діяльності споживача в кредитних правовідносинах, як основну ознаку категорії споживач. Адже очевидно, що саме визначення основної мети Закону «Про споживче кредитування» та дефініція «споживач», що впливає з його мети, нівелює спеціальний статус споживача у процесі споживчого кредитування, оскільки між правовим статусом кредитодавця і споживача в кредитних правовідносинах ставиться знак рівності, що суперечить не тільки світовим тенденціям правового регулювання у зазначеній сфері, а й самому сенсу і призначенню законодавства про споживче кредитування.

У європейському праві основною метою правового регулювання споживчого кредитування є посилення захисту прав саме споживача, що обумовлюється специфікою договору споживчого кредиту. Європейське законодавство про споживче кредитування є складовою законодавства про захист прав споживачів. У Керівних принципах ООН щодо захисту інтересів споживачів від 9 квітня 1985 р. споживачі визначені як найслабша, незахищена сторона у відносинах з професіоналами – суб'єктами господарської діяльності, яка не завжди має відповідну кваліфікацію та спроможність захистити свої інтереси і права. Саме тому в західно-європейських правових системах основною метою регулювання законодавства про споживче кредитування є врівноваження переговорних позицій сторін договору, створення балансу інтересів слабшої сторони договору – споживача та економічно сильнішою стороною договору – кредитодавця, шляхом запровадження спеціальних засобів та механізмів захисту прав та інтересів більш слабкої сторони договору споживчого кредиту – споживача.

У преамбулі Директиви 2014/17/ЄС визначено, що, оскільки споживач і підприємець мають різні позиції на ринку, вони не можуть мати однакового ступеня захисту¹³. Більш слабша позиція споживача у відносинах з фінансовою установою є очевидною, а тому він потребує більш потужного захисту його прав та інтересів для врівноваження договірної диспропорції.

Отже, юридичним призначенням Директиви 2008/48/ЄС, 2014/17/ЄС, на відміну від Закону України «Про споживче кредитування», є посилення захисту прав споживача у відносинах із сильнішою стороною договору – кредитором.

Узагальнення усього вищевикладеного дає можливість зробити наступні висновки:

1. Нове українське законодавство про споживче кредитування, встановлюючи знак рівності між правовим статусом споживача і кредитодавця, йде у розріз з європейською доктриною захисту прав споживачів у цій галузі.

2. Оскільки специфіка категорії «споживач» пов'язана з непрофесійною і неприбутковою діяльністю споживача, слід констатувати, що запроваджена Законом України «Про споживче кредитування» дефініція «споживач» створює невизначеність правового статусу споживача у кредитних правовідносинах, що може бути перепорою у забезпеченні реалізації спеціальних прав споживача у кредитних правовідносинах та обов'язків держави захищати права громадян як споживачів відповідно до ст. 42 Конституції України.

3. Варто визнати і той факт, що Закон України «Про споживче кредитування», встановлюючи однаковий рівень захисту прав споживачів та кредиторів, істотно послаблює існуючі права споживачів та водночас посилює захист прав кредиторів у процесі споживчого кредитування. Тоді як, виходячи із самого сенсу і призначення законодавства про споживче кредитування, воно повинно бути спрямоване на захист прав споживача, як «слабкішої» сторони договору.

З метою врегулювання розбіжностей та суперечностей, що існують у законодавстві, а також для усунення суперечливих підходів до тлумачення і застосування поняття «споживач» у правозастосуванні, визначення цього поняття у Законі України «Про споживче кредитування» доцільно викласти відповідно до п. 22, ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів», ст. 3 Директиви 2008/48/ЄС, а саме: споживач – фізична особа, яка уклала або має намір укласти договір про споживчий кредит для потреб, не пов'язаних з її підприємницькою чи професійною діяльністю.

¹ Про споживче кредитування: Закон України від 15 листопада 2016р. № 1734-VIII : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1734-19>

² Угода про Асоціацію Україна ЄС між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011

³ Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 р. № 1023-XII : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>

⁴ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Степаненка Андрія Миколайовича щодо офіційного тлумачення положень пунктів 22, 23 статті 1, статті 11, частини восьмої статті 18, частини третьої статті 22 Закону України «Про захист прав споживачів» у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої статті 42 Конституції України (справа про захист прав споживачів кредитних послуг). Справа № 1-26/2011; 10 листопада 2011 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/v015p710-11>

⁵ Богдан В. В. Теоретические проблемы определения специального правового статуса потребителя / В. В. Богдан : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cyberleninka.ru/article/n/teoreticheskie-problemy-opredeleniya-spetsialnogo-pravovogo-statusa-potrebitelya>

⁶ Черняк О. Ю. Класифікація прав споживачів за законодавством України та Європейського союзу / О. Ю. Черняк : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2008-2/08coytes.pdf>

⁷ Старицька О. О. Поняття та критерії класифікації правового статусу споживача: теоретико-правове дослідження / О. О. Старицька : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : file:///C:/Users/Maxim/Downloads/Npnau_2012_3_11.pdf

⁸ Директиви 93/13/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС щодо несправедливих умов споживчих договорів : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31993L0013>

⁹ Директива № 2008/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС щодо договорів споживчого кредиту та скасування // Директиви Ради ЄС 87/102/ЄС : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_b19

¹⁰ Директива 2014/17/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС щодо договорів кредиту для житлової нерухомості для споживачів та внесення змін до Директиви 2008/48/ЄС : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0017>

¹¹ Директива 2000/31/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про деякі правові аспекти інформаційних послуг зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку» («Директива про електронну комерцію») : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_224

¹² Директива № 2002/65/ЄС Європейського Парламенту та Ради про дистанційний маркетинг споживчих фінансових послуг та про внесення змін до Директиви Ради № 90/619/ЄС та Директиви № 97/7/ЄС та 98/27/ЄС : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_b31

¹³ Директива 2014/17/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС щодо договорів кредиту для житлової нерухомості для споживачів та внесення змін до Директиви 2008/48/ЄС : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0017>

Резюме

Муляр М. С. Правовий статус споживача за договором споживчого кредиту в контексті новел Закону України «Про споживче кредитування».

У статті досліджено та дано характеристику запроваджених Законом України «Про споживче кредитування» змін правового регулювання статусу споживача за договором споживчого кредиту. Проведено порівняльний аналіз вітчизняних правових

норм та норм права Європейського Союзу, які регулюють правовий статус споживача в галузі споживчого кредитування. За результатами дослідження визначено напрями удосконалення законодавства щодо регулювання правового статусу споживача в кредитних правовідносинах з урахуванням норм законодавства ЄС.

Ключові слова: споживач, захист прав споживачів, споживче кредитування, правовий статус.

Резюме

Муляр М. С. Правовой статус потребителя по договору потребительского кредита в контексте новелл Закона Украины «О потребительском кредитовании».

В статье исследованы и дана характеристика внесенных Законом Украины «О потребительском кредитовании» изменений правового регулирования статуса потребителя по договору потребительского кредита. Проведен сравнительный анализ отечественных правовых норм и норм права Европейского Союза, регулирующих правовой статус потребителя в области потребительского кредитования. По результатам исследования определены направления совершенствования законодательства по регулированию правового статуса потребителя в кредитных правоотношениях с учетом норм законодательства ЕС.

Ключевые слова: потребитель, защита прав потребителей, потребительское кредитование, правовой статус.

Summary

Muliar M. Legal status of a consumer under consumer loan agreement in the context of the novels of the Law of Ukraine «On Consumer Lending».

The article explores and describes the changes introduced by the Law of Ukraine «On Consumer Lending» in the legal regulation of consumer status under a consumer loan agreement. A comparative analysis of domestic and EU legislation that regulates the legal status of consumers in the field of consumer lending was conducted. According to the results of the study, the directions of improvement of the legislation on regulating the legal status of the consumer in the credit legal relations were determined, taking into account the norms of the EU legislation.

Key words: consumer, consumer protection, consumer lending, legal status.

УДК 347.91+341.95

І. В. ПАСАЙЛЮК

Ірина Василівна Пасайлюк, аспірант Львівського національного університету ім. Івана Франка

ІНОЗЕМЦІ ТА ОСОБИ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА ЯК ТРЕТІ ОСОБИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Суб'єктивні цивільні процесуальні права та обов'язки є правовою основою процесуальної діяльності учасників цивільного процесу. Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК України) наділяє суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин широким колом процесуальних прав та покладає на них процесуальні обов'язки. Цивільний процесуальний статус іноземців та осіб без громадянства заснований на принципі національного правового режиму. Іноземні особи наділяються процесуальними правами та обов'язками нарівні з фізичними і юридичними особами України, за винятками, встановленими Конституцією України та іншими законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (ст. 410 ЦПК України). Іноземці та особи без громадянства як суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин наділяються процесуальними правами і обов'язками залежно від мети їх участі у цих правовідносинах. Тобто, обсяг і характер процесуальних прав та обов'язків іноземних осіб залежить від процесуальної ролі, яку такі особи виконують у конкретній цивільній справі.

На думку Н. О. Чучкової, аналізувати цивільні процесуальні права та обов'язки іноземних осіб доцільно з урахуванням вказаної особливості¹. Ми також дотримуємося такої позиції. Саме тому необхідно визначити, які процесуальні ролі можуть виконувати іноземці та особи без громадянства у цивільному процесі України.

Суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин за їх процесуальною роллю у теорії цивільного процесуального права прийнято поділяти на три групи: 1) особи, які здійснюють правосуддя; 2) особи, які беруть участь у справі; 3) інші учасники цивільного процесу^{2,3}. До другої групи суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин належать особи, які беруть участь у справі. Так, у справах позовного провадження особами, які беруть участь у справі, є сторони (позивач і відповідач), треті особи, представники сторін та третіх осіб; у справах наказного та окремого провадження – заявник, інші заінтересовані особи, їхні представники. Також до осіб, які беруть участь у справі, належать органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

Інститут третіх осіб, як і інститут сторін, забезпечує захист прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб. Разом із тим він має самостійне значення і розрахований на захист прав, свобод та інтересів, відмінних і незалежних від прав, свобод та інтересів сторін. Правовий статус третіх осіб у процесі мають